

Yaratıcı Düşünme Temelli Lisansüstü Tezlerin Eğilimleri¹

Trends of Creative Thinking Based Postgraduate

Sayfa | 1374

Koray ÖZ , Doktora Öğrencisi, Dokuz Eylül Üniversitesi, korayoz@windowslive.com

Ali TÜRKEL , Doçent Doktor, Dokuz Eylül Üniversitesi, ali.turkel@hotmail.com

Geliş tarihi - Received: 25 Ekim 2023
Kabul tarihi - Accepted: 30 Kasım 2023
Yayın tarihi - Published: 28 Aralık 2023

¹ Bu çalışma "Okuma öğretiminde yaratıcı düşünme teknikleri ve etkileri" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir. Öz, K. ve Türkel, A. (2023). Yaratıcı düşünme temelli lisansüstü tezlerin eğilimleri. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, 14(2)*, 1374-1389.
DOI. 10.51460/baebd.1381381

Öz. Bu araştırmanın amacı, ulusal alanyazındaki yaratıcı düşünme ile ilgili lisansüstü tezlerin içerik analizini yapmak ve bu tezlerin eğilimlerini belirlemektir. Bu amaçla, YÖK ulusal tez veri merkezinde “yaratıcı düşünme, yaratıcı düşünce, yaratıcılık, yaratıcı düşünme teknikleri” anahtar sözcükleri ile gelişmiş tarama yapılarak 537 lisansüstü teze ulaşılmış, bu tezler araştırma kapsamında incelenmiştir. Betimsel nitelikteki bu çalışmada tarama modeli temel alınmıştır. Tezler alan, konu, yıl, öne çıkan kavramlar ve çalışmalarda kullanılan teknikler ekseninde incelenmiştir. Çalışma sonucunda ulaşılan başlıca sonuçlar şöyledir: Lisansüstü tezlerin büyük çoğunluğunun eğitim öğretim konuların üzerine yapılandırıldığı görülmektedir. Söz konusu çalışmaların sayısının 2005 yılından itibaren artmaya başladığı ve 2019 yılında en yüksek seviyeye ulaştığını görülmektedir. Sayıca en fazla çalışmanın sosyal bilimler alanında yapıldığı ve uygulamada kolaylık sağlayan tekniklerin tercih edildiği görülmektedir. Lisansüstü çalışmalarda öne çıkan ilk beş kavram şunlardır; yaratıcılık, yaratıcı düşünme, yaratıcı düşünme teknikleri, Torrance ve beyin fırtınası. Çalışmada elde edilen sonuçların yaratıcı düşünme konusunda araştırma yapan uzmanlar ve uygulayıcılar için kavramsal bir harita oluşturacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yaratıcılık, Yaratıcı düşünme teknikleri, Türkçe eğitimi.

Abstract. The aim of this study is to make a content analysis of the postgraduate theses related to creative thinking in the national literature and to determine the trends of these theses. For this purpose, 537 postgraduate theses were reached by advanced search with the keywords "creative thinking, creative thinking, creativity, creative thinking techniques" in the national thesis data centre of YÖK and these theses were examined within the scope of the research. This descriptive study was based on the survey model. The theses were analysed in terms of field, subject, year, prominent concepts and techniques used in the studies. The main results of the study are as follows: It is seen that the majority of the postgraduate theses are structured on education and training subjects. It is seen that the number of these studies started to increase since 2005 and reached the highest level in 2019. It is seen that the highest number of studies are conducted in the field of social sciences and techniques that provide convenience in practice are preferred. The first five concepts that stand out in postgraduate studies are as follows: Creativity, creative thinking, creative thinking techniques, Torrance and brainstorming. It is thought that the results obtained in the study will create a conceptual map for experts and practitioners conducting research on creative thinking.

Keywords: Creativity, Creative thinking techniques, Turkish language teaching.

Extended Abstract

Introduction. The aim of this study is to determine the trends of postgraduate theses structured on the basis of creative thinking skills in Turkey by content analysis. For this purpose, 537 postgraduate theses were examined in the national thesis data centre of Higher Education Council of Turkey (YÖK) by advanced search with the keywords "creative thinking, creative thinking, creativity, creative thinking techniques". This descriptive study was based on the survey model. The theses were analysed in terms of field, subject, year, prominent concepts and techniques used in the studies. The fact that creativity is an interdisciplinary subject can be noticed when the infrastructure of researches in various fields is examined. The most important reason why creativity is at the centre of educational practices is the idea that the traditional educational approach prevents creativity and renders it dysfunctional over time (Gibson, 2005). With the use of creative thinking techniques in courses, many postgraduate studies have been carried out in this field at national level and contributed to different fields. When the national literature was examined, no study was found to reveal the conceptual map of the studies structured on the basis of creative thinking techniques. For this reason, the main problem statement of the research is "What is the tendency of creative thinking-based postgraduate theses in the national literature?". Within the framework of the problem statement, answers to the following sub-problems were sought:

- How is the distribution of postgraduate theses based on creative thinking according to the subjects?
- How is the distribution of postgraduate theses based on creative thinking according to years?
- What is the distribution of creative thinking techniques preferred in creative thinking-based postgraduate theses?
- What are the key concepts in creative thinking-based postgraduate theses?

Method. Different methods can be used for literature review studies. According to Guzzo et al. (1987), narrative is a qualitative method, meta-analysis is a quantitative method and descriptive survey method is a medium level quantitative method. In this study, descriptive survey method, which is one of the literature review methods, was preferred. According to Büyüköztürk (2013), descriptive research helps to define the situation under investigation clearly and carefully. This method is a quantitative research method in which the attitudes, opinions and behaviours of the research population or the whole population is surveyed.

In the national thesis data centre of YÖK, 403 qualitative and 134 descriptive postgraduate studies were examined with the keywords "creative thinking, creative thinking, creativity, creative thinking techniques". In the search in the thesis database, the theses accessed by selecting the "with permission" option were limited to the years 2022-2023. In order to ensure validity and reliability in the research, coding was predetermined and headings were created. Coding took approximately 2 weeks. Each of the theses was numbered and the codes were checked again.

Results. The theses were analysed in terms of field, subject, year, prominent concepts and techniques used in the studies. The main results of the study are as follows: It is seen that the majority of the postgraduate theses are structured on education and training subjects. It is seen that the number of these studies started to increase since 2005 and reached the highest level in 2019. It is seen that the highest number of studies are conducted in the field of social sciences and techniques that provide

convenience in practice are preferred. The first five concepts that stand out in postgraduate studies are as follows: Creativity, creative thinking, creative thinking techniques, Torrance and brainstorming. It is thought that the results obtained in the study will create a conceptual map for experts and practitioners doing research on creative thinking.

Discussion and conclusion. As a result, it is seen that the number of postgraduate studies based on creative thinking has increased since 2002. This increase is most evident in the field of social sciences and especially in studies on education and training. It is seen that high-level thinking skills, which entered our education system with the constructivist approach, are the subject of research in many studies. In addition, how to develop creative thinking skills has been the subject of discussion in studies on 21st century skills and different techniques have been used to develop this skill. It is seen that the most known and most preferred technique among the techniques used is brainstorming. It can be thought that the brainstorming technique can be adapted to different fields and that it provides convenience to both the instructor and the learner in practice. When analysed according to the fields, it is seen that some techniques are used only in a single field. TRIZ method can be shown as an example. It is known that the TRIZ method is a creative thinking technique specific to the field of engineering (Kapucu, S., & Yıldırım, N.2007). In addition, it is noteworthy that 5 master's theses structured with "creative contrastive thinking" technique were preferred only in science education. Morphological synthesis technique was preferred only in the field of social sciences, while attribute listing technique was not preferred in any field.

Giriş

Kuramsal çerçeve

Yaratıcılık olgusu bireyin duyuşsal ve düşünsel bütün etkinliklerinin içinde varlığını göstermektedir. Yaratıcılık; felsefe, psikoloji, güzel sanatlar, fen eğitimi, mühendislik, sosyal bilimler ve eğitim bilimleri alanlarında araştırma konusu olarak ele alınmakta ve farklı biçimlerde tanımlanmaktadır. Sanat eğitimi alanında çalışan Lowenfeld (1959) yaratıcılığı, “*Bireyin kendini ifade edebilmesi için sahip olduğu güç, insanı insan yapan temel içgüdü.*” olarak tanımlamaktadır. Guilford (1968) yaratıcılığı psikoloji alanında “*Eş ve zıt anlamları birlikte düşünme, ardından verileri akıllıca düzenleme, esnek düşünerek problemi çözme ve bütün bu sürecin sonunda ortaya özgün bir ürün koyma yetisi, iraksak düşünme yeteneği.*” olarak tanımlamaktadır. Eğitim alanında Ausubel (1964) “*Daha önce yapılmayanı yapmak.*”, Torrence (1968) “*Kişinin bir problem karşısında problemin çözümüne yönelik yeni bir ürün ortaya koyması.*” biçiminde tanımlamaktadır. Tanımlar incelendiğinde kimi araştırmacıların yaratıcılığı zekanın bir göstergesi olarak tanımladığı, kimilerinin de bireysel düşünme biçimi olarak tanımladığı görülmektedir. Her disiplin kendine ait özellikleriyle ve hedefleriyle yaratıcılığı doğasına uygun olarak yeniden tanımlayabilmektedir. Bu farklılıkların ortaya çıkma nedeni yaratıcılığın farklı bakış açılarıyla ele alınmasıdır. Her ne kadar farklı bakış açılarıyla ele alınsa da tanımlarda ortak bir bakış açısı olduğu ve özünde aynı amaca yöneldiği söylenebilir. Kuram ve tanımlardan yaratıcılığın doğuştan gelen bir özellik olmadığı, yaratıcılığın her bireyde var olduğu ve geliştirilebilir olduğu çıkarımında bulunulabilir (Smith & Smith, 2010). Bu tanımlamalardan hareketle yaratıcılığın; esnek düşünme, iraksak düşünme, problem çözme, özgünlük, yeniden tanımlama gibi birçok üst düzey düşünme becerisi gerektirdiği söylenebilir.

Yaratıcılığın geliştirilebilir olduğu düşüncesinin ortaya çıkmasında Torrance’ın (1995) yaptığı araştırmalar büyük ölçüde etkili olmuştur. Torrance; bilişsel ve kişisel özellikleri dikkate alarak gerçekleştirdiği çalışmasında, güdüleyici ortamların ve yaratma sürecine etkin katılım sağlanan programların yaratıcılığı geliştirdiğine ilişkin birçok kanıt sunmaktadır. Torrance’ın bu düşüncesi özellikle eğitim alanında etki uyandırmış, yaratıcılığın öğretilebileceği ve uygulamalarla geliştirilebileceği düşüncesinin doğmasını sağlamıştır. Alanyazında yaratıcılık kuramlarının sahip olduğu bileşenleri Rhodes (1961) dört başlık altında toplamaktadır; yaratıcı kişi, yaratıcı süreç, yaratıcı ürün ve yaratıcı ortam. Yaratıcılığın her bireyde var olduğu ve geliştirilebilir olduğu düşüncesi temele alındığında “yaratıcı süreç” işe koşulmalıdır. Yaratıcı düşünme becerisini destekleyici süreçlerin tasarlanmasıyla yaratıcı ürün ve yaratıcı ortam bileşenlerine de ulaşılması mümkündür. Bu süreçte kullanılan yaratıcı düşünme teknikleri öğrencilerin sürece etkin biçimde katılımını sağlamaktadır. Öğrencilerin bu süreci eğlenceli ve planlı biçimde deneyimlemesinin, bilinçli olarak yaratıcı düşünme sürecinde yer almalarının bu konuda farkındalık yaratacağı söylenebilir. Bu süreçte öğrencilerin bireysel özellikleri dikkate alınmalı, sınıf uygun duruma getirilmeli, uzmanlardan destek alınmalı, bol miktarda materyal kullanılmalı ve özellikle duyuşsal alana yönelik yöntemler kullanılmalıdır. Bu sürecin etkililiğini artırmak için kullanılacak birçok teknik vardır; beyin fırtınası, altı şapka, analogi, metafor, SCAMPER ve yaratıcı drama bunlardan bazılarıdır (Özyaprak, 2016).

Yaratıcılığın disiplinler arası bir konu olduğu çeşitli alanlarda yapılan araştırmaların altyapısı incelendiğinde fark edilebilmektedir. Özellikle eğitim uygulamalarının merkezinde yer almasının en Öz, K. ve Türkel, A. (2023). Yaratıcı düşünme temelli lisansüstü tezlerin eğilimleri. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, 14(2), 1374-1389.*
DOI. 10.51460/baebd.1381381

önemli nedeni geleneksel eğitim anlayışının yaratıcılığı engellediği ve zamanla işlevsiz hale getirdiği düşüncesidir (Gibson, 2005).

Malaguzzi'ye (1993) göre bu anlayışın oluşmasındaki temel neden, geleneksel eğitim anlayışının yanıtı önceden bilinen sorular sorarak öğrencilerin düşünmesini engellemesi ve öğrencileri araştırmadan uzaklaştırarak ezberle yönelmesidir. Bu durumun öğrencileri düşünme becerisinden uzaklaştırarak beceriden çok kavram ezberine dayalı bir yaklaşıma götürdüğü görülmektedir. Ancak günümüz eğitim sistemlerinde yaratıcı düşünme becerisini geliştirmeye yönelik amaçların olduğunu görmek mümkündür. Bizim ülkemizde de Milli Eğitimin genel ve özel amaçlarına bakıldığında “yaratıcı bireyler” yetiştirmenin öncelikli konular arasında yer aldığı görülmektedir. Özellikle 21. Yüzyıl becerilerine göre yapılandırılan eğitim sistemlerinin amacının kavram öğretimi yerine beceri geliştirmeye yönelik olduğu söylenebilir. 21. yüzyıl becerileri temelde üç ana başlık altında incelenmektedir. Bunlar:

- Öğrenme ve yenilik becerileri: Eleştirel düşünme ve problem çözme, iletişim ve iş birliği, yaratıcılık ve inovasyon.
- Dijital okuryazarlık becerileri: Bilgi okuryazarlığı, medya okuryazarlığı, bilgi ve iletişim teknolojileri okuryazarlığı.
- Kariyer ve hayat becerileri: Esneklik ve uyum, girişimcilik, sosyal ve kültürlerarası ilişki, üretkenlik ve sorumluluktur.

Bu beceriler incelendiğinde eğitim sistemlerinin bugünden çok geleceğe nitelikli bireyler yetiştirmeyi amaçladığı görülmektedir. Eğitim sistemlerindeki bu değişim var olan öğretim yöntemlerinin de değiştiğini ve günümüz ihtiyaçlarına göre düzenlendiğini göstermektedir. Dolayısıyla eğitimciler bu becerilerin geliştirilmesi için farklı arayışlara girmektedir. Eğitim alanında yaratıcı bir süreç oluşturabilmek için birçok farklı teknik ve yöntem kullanılmaktadır.

Yaratıcı düşünme tekniklerinin derslerde kullanılmasıyla bu alanda ulusal düzeyde birçok lisansüstü çalışma gerçekleştirilmiş ve farklı alanlara katkı sağlamıştır. Ulusal alanyazın incelendiğinde yaratıcı düşünme tekniklerini temel alarak yapılandırılan çalışmaların kavramsal haritasını ortaya koyan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle araştırmanın temel problem cümlesini “Ulusal alanyazında yer alan yaratıcı düşünme temelli lisansüstü tezlerin eğilimi nasıldır?” sorusu oluşturmaktadır. Belirlenen problem cümlesi çerçevesinde aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır:

- Yaratıcı düşünme temelli lisansüstü tezlerin konulara göre dağılımı nasıldır?
- Yaratıcı düşünme temelli lisansüstü tezlerin yıllara göre dağılımı nasıldır?
- Yaratıcı düşünme temelli lisansüstü tezlerde tercih edilen yaratıcı düşünme tekniklerinin dağılımı nasıldır?
- Yaratıcı düşünme temelli lisansüstü tezlerde öne çıkan kavramlar nelerdir?

Yöntem

Alanyazında tarama çalışmaları için farklı yöntemler kullanılabilir. Guzzo ve diğerlerine göre (1987) alanyazın tarama yöntemlerinden öyküleme nitel, meta analiz nicel, betimsel tarama yöntemi ise orta seviyede nicel bir yöntemdir. Bu çalışmada, alanyazın tarama yöntemlerinden biri Öz, K. ve Türkel, A. (2023). *Yaratıcı düşünme temelli lisansüstü tezlerin eğilimleri. Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, 14(2), 1374-1389.*

olan betimsel tarama yöntemi tercih edilmiştir. Büyüköztürk'e göre (2013) betimsel araştırmalar incelenen durumun net ve dikkatli bir biçimde tanımlanmasına yardımcı olmaktadır. Bu yöntem araştırma evreninin tutum, görüş ve davranışlarının ya da evrenin bütününe tarandığı nicel bir araştırma yöntemidir.

Sayfa | 1380

Bu araştırmanın amacı, ulusal alanyazında yaratıcı düşünme becerisi temel olarak yapılandırılan lisansüstü tezlerin içerik analizini yaparak eğilimlerini belirlemektir. Bu amaçla, YÖK ulusal tez veri merkezinde “yaratıcı düşünme, yaratıcı düşünce, yaratıcılık, yaratıcı düşünme teknikleri” anahtar sözcükleri ile gelişmiş tarama yapılarak 403 nitel, 134 betimsel lisansüstü çalışma araştırma kapsamında incelenmiştir. Tez veri tabanında yapılan aramada “izinli” seçeneği seçilerek ulaşılan tezler 2002-2023 yılları ile sınırlandırılmıştır. Araştırmada geçerlik ve güvenilirliği sağlayabilmek için kodlamalar önceden belirlenerek başlıklar oluşturulmuştur. Kodlamalar yaklaşık 2 hafta sürmüştür. Tezlerin her birine numara verilerek kodların yeniden kontrolü sağlanmıştır. Geçerlik ve güvenirlüğün sağlanmasında ulusal tez veri tabanında yer alan lisansüstü tezlerin araştırmacıların görüş birliğiyle analiz edilmesine dikkat edilmiştir. Görüş birliğinin ardından analizi yapılan tezler belirlenen sınıflandırmalara göre tekrarlanma sıklıkları ve yüzdeleri hesaplanarak yorumlanmıştır. Araştırmacılar bu işlem sırasında inceledikleri tezlere ilişkin genel bir değerlendirme yapmıştır. Öncelikle tezler yıllara göre sınıflandırılmış ardından disiplin alanları ve çalışma konuları belirlenmiştir. Konulara göre sınıflandırılan tezler nitel ve nicel çalışmalar olarak iki bölüme ayrılarak nicel çalışmalarda kullanılan yaratıcı düşünme teknikleri belirlenmiştir. Son olarak analizi yapılan tezlerde öne çıkan kavramlar tespit edilmiştir.

Araştırmada kod güvenirlüğünü sağlamak için iki araştırmacı birbirinden bağımsız olarak kodlamaları gerçekleştirmiştir. Kodlayıcı güvenirlüğü, Miles ve Huberman'ın (1994) görüş birliği ve görüş ayrılığını kapsayan Güvenirlilik = Görüş birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı) x 100 formülüyle hesaplanmış ve 0.90 olarak belirlenmiştir.

Verilerin analizi

Araştırmada betimsel tarama yöntemiyle ulaşılan verilerin değerlendirmesi içerik analizi tekniğiyle yapılmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2006) içerik analizinin temel amacının toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmak olduğunu belirtmektedir. Betimsel analizde özetlenen verilerin daha derinlemesine bir işleme tabi tutularak fark edilemeyen kavram ve temalara ulaşıldığını savunmaktadır. Bu analiz yöntemi birbirine yakın kavramları bir araya getirerek verilerin okuyucular tarafından anlaşılmasını sağlamaktadır.

Falkingham ve Reeves (1998) içerik analizinin çok sayıda belgelenin değerlendirilmesi için kullanılan etkili bir yöntem olduğunu savunmaktadır. YÖK ulusal tez veri tabanında yer alan yaratıcı düşünme temelli lisansüstü tezlerin analiz ve yorumlama sürecinde; adlandırma, kategori geliştirme, geçerlik ve güvenirlüğün sağlanması, frekansların hesaplanması ve yorumlama aşamaları sırasıyla uygulanmıştır. Yapılan içerik analizinde tezler titizlikle incelenerek konu, yöntem, yıl ve kullanılan teknikler biçiminde sınıflandırılmıştır. Kodlar, iki araştırmacının yaptığı kodlamalar arasındaki tutarlılığa bakılarak oluşturulmuştur.

Bulgular

Bu kısımda araştırmanın amaçları doğrultusunda belirlenen problem durumu ve alt problemlere ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Sayfa | 1381

Problem durumu

- Ulusal alanyazında yer alan yaratıcı düşünme temelli lisansüstü tezlerin eğilimi nasıldır?

Alt problem cümleleri

- Lisansüstü tezlerde yaratıcı düşünmenin konulara göre dağılımı nasıldır?
- Lisansüstü tezlerin yıllara göre dağılımı nasıldır?
- Lisansüstü tezlerde tercih edilen yaratıcı düşünme tekniklerinin alanlara göre dağılımı nasıldır?
- Lisansüstü tezlerde öne çıkan kavramlar nelerdir?

Bulgular ve yorum

Birinci alt probleme yönelik bulgular ve yorum

Çalışmanın birinci alt problemini “Yaratıcı düşünme temelli lisansüstü tezlerin konulara göre dağılımı nasıldır?” sorusu oluşturmaktadır. Tablo 1, söz konusu tezlerin konulara göre dağılımını göstermektedir.

Tablo 1.

Yaratıcı düşünme temelli lisansüstü tezlerin konulara göre dağılımı

Yıl	Konu	Yüksek lisans	Doktora	F	%
2002-2023	Eğitim öğretim	318	105	423	78,77
	Mimarlık	9	3	12	2,23
	Güzel sanatlar	29	9	38	7,07
	Ekonomi	2	2	4	0,74
	İşletme	6	7	13	2,42
	Psikoloji	13	0	13	2,42
	İngiliz dili ve edebiyatı	9	0	9	1,67
	Dilbilim	2	0	2	0,37
	Mühendislik	9	0	9	1,67
	Sosyal hizmetler	1	0	1	0,18
	Tıp	6	0	6	1,11
		404	133	537	100

Tablo 1 incelendiğinde son yirmi yılda yapılan lisansüstü tezlerin büyük çoğunluğunun eğitim öğretim konuları üzerine yapılandırıldığı görülmektedir. Eğitim öğretim konusunda 318 yüksek lisans, 105 doktora tezi alanyazına kazandırılmıştır. Eğitim öğretim konusunda sonra üzerinde en çok çalışılan

Öz, K. ve Türkel, A. (2023). Yaratıcı düşünme temelli lisansüstü tezlerin eğilimleri. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, 14(2)*, 1374-1389.

DOI. 10.51460/baebd.1381381

konu güzel sanatlardır. Güzel sanatlarda 29 yüksek lisans, 9 doktora tezi olmak üzere toplam 38 lisansüstü çalışma gerçekleştirildiği görülmektedir. Ardından psikoloji bölümünde 13 yüksek lisans çalışmasının gerçekleştirildiği, 13 işletme, 12 mimarlık, 9 mühendislik, 9 İngiliz Dili ve Edebiyatı, 6 tıp, 4 ekonomi, 2 dilbilim ve sosyal hizmetleri konu alan 1 lisansüstü çalışmanın gerçekleştirildiği görülmektedir.

İkinci alt probleme yönelik bulgular ve yorum

Çalışmanın ikinci alt problemini “Yaratıcı düşünme temelli lisansüstü tezlerin yıllara göre dağılımı nasıldır?” sorusu oluşturmaktadır. Tablo 2, söz konusu tezlerin yıllara göre dağılımını göstermektedir.

Tablo 2.
Yaratıcı düşünme teknikleri temelli lisansüstü tezlerin yıllara göre dağılımı

Yıl	Yüksek lisans	Doktora	f	%
2002	3	2	5	0,93
2003	5	2	7	1,3
2004	6	3	9	1,67
2005	4	2	6	1,11
2006	18	1	19	3,53
2007	5	0	5	0,93
2008	13	5	18	3,35
2009	11	2	13	2,42
2010	15	6	21	3,91
2011	14	14	28	5,21
2012	13	9	22	4,10
2013	15	8	23	4,28
2014	13	10	23	4,28
2015	11	6	17	3,16
2016	15	7	22	4,09
2017	24	13	37	6,89
2018	10	11	21	3,91
2019	73	17	90	16,7
2020	25	8	33	6,14
2021	17	16	33	6,14
2022	47	15	62	11,5
2023	18	5	23	4,28
Toplam	375	162	537	100

Tablo 2 incelendiğinde yaratıcı düşünme temelli tezlerin son yirmi yılda giderek artması dikkat çekicidir. Özellikle 2005 yılında MEB eğitim programındaki değişimin lisansüstü çalışmalara da yansıdığı söylenebilir. 2007 yılında çalışma sayısında düşüş görülse de 2008 yılından itibaren çalışmalardaki

artışın devam ederek 2019’da en yüksek seviyeye ulaştığı görülmektedir. Yıllara göre zaman zaman düşüşler olsa da 2002 yılından itibaren yaratıcı düşünme temelli tezlerin sayısında günümüze yaklaştıkça artış olduğu görülmektedir.

Üçüncü alt probleme yönelik bulgular ve yorum

Çalışmanın üçüncü alt problemini “Yaratıcı düşünme temelli lisansüstü tezlerde tercih edilen yaratıcı düşünme tekniklerinin alanlara göre dağılımı nasıldır?” sorusu oluşturmaktadır. Tablo 3, söz konusu tezlerin yaratıcı düşünme tekniklerine göre dağılımını göstermektedir.

Tablo 3.

Yaratıcı düşünme tekniklerinin yöntem ve alanlara göre dağılımı

Yöntem	Teknikler	Yüksek lisans	Doktora	Sosyal Bilimler	Fen	Tıp	f	%
Deneysel Çalışmalar	Scamper	14	3	15	1	1	17	3,16
	Beyin fırtınası	218	45	191	66	6	263	49
	Altı şapkalı düşünme tekniği	20	5	23	2	0	25	4,65
	Nitelik listeleme	0	0	0	0	0	0	0
	Morfolojik sentez	1	0	1	0	0	1	0,18
	Sinektik	4	2	3	3	0	6	1,11
	TRİZ	7	5	0	12	0	12	2,23
	Yaratıcı problem çözme	57	17	52	21	1	74	13,78
Yaratıcı zıt düşünme	5	0		5	0	5	0,93	
Betimsel Çalışmalar		105	29	134	0	0	134	24
Toplam		430	107	419	110	8	537	100

Nicel yöntemlerin tercih edildiği deneysel ve yarı deneysel desenli yaratıcı düşünme temelli 403 çalışmada tercih edilen yaratıcı düşünme teknikleri tablo 3’te gösterilmiştir. Lisansüstü çalışmalar farklı alanlarda ve konularda gerçekleştirilse de kullanılan tekniklerin benzer olduğu söylenebilir. Tekniklerin dağılımına bakıldığında en çok tercih edilen tekniğin %49 oranla “beyin fırtınası” olduğu görülmektedir. Bu tekniğin 263 lisansüstü çalışmada kullanılması dikkat çekicidir. Sosyal bilimlerde 191, fen bilimlerimde 66, tıp alanında ise 6 çalışma gerçekleştirilmiştir. Beyin fırtınası tekniğinin bütün alanlara uygun olması ve uygulamada kolaylık sağlamanın tercih nedeni olduğu söylenebilir. Ardından “yaratıcı problem çözme” tekniğinin kullanım sıklığının %13 olduğu görülmektedir. Sosyal bilimler alanında 52, fen bilimlerimde 21, tıp alanında ise 1 çalışmada tercih edilmiştir. En çok tercih edilen diğer teknik ise “altı şapkalı düşünme tekniği”dir. Bu tekniğin özellikle sosyal bilimler alanında kullanıldığı görülmektedir. Sosyal bilimlerde 23, fen bilimlerimde 2 lisansüstü çalışma gerçekleştirilirken tıp alanında tercih edilmemesi dikkat çekicidir. Alanyazında yönlendirilmiş beyin fırtınası olarak da adlandırılan “SCAMPER” tekniğinin sosyal bilimler alanında daha çok tercih edildiği söylenebilir. “TRİZ” tekniğinin kullanıldığı 12 çalışmanın tamamı fen bilimleri üzerine yapılandırılmıştır. Bu tekniğin yoğun olarak mühendislik alanında kullanılması dikkat çekicidir. Yaratıcı zıt düşünme, sinektik, morfolojik

sentez tekniklerinin kullanım oranı oldukça düşüktür. Nitelik listeleme tekniğinin ise daha önce tercih edilmemiş olduğu söylenebilir.

Nitel yöntemlerin tercih edildiği 134 çalışmada ders kitaplarında yaratıcı düşünme becerisini geliştirmeye yönelik etkinliklerin incelendiği, düşünme becerilerine ilişkin öğrenci görüşlerinin alındığı, değerler eğitimi ve yaratıcı düşünme becerisi arasındaki ilişkinin ve erken çocuklukta yaratıcı düşünme becerisinin araştırıldığı çalışmalar bulunmaktadır.

Dördüncü alt probleme yönelik bulgular ve yorum

Çalışmanın dördüncü alt problemini “Yaratıcı düşünme temelli lisansüstü tezlerde öne çıkan anahtar kavramlar nelerdir?” sorusu oluşturmaktadır. Tablo 4, söz konusu tezlerde öne çıkan kavramları göstermektedir.

Tablo 4.

Yaratıcı düşünme temelli lisansüstü tezler öne çıkan kavramların dağılımı

Kavramlar	f	%	Kavramlar	f	%
Coğrafya öğretimi	15	0,43	Yaratıcı tarihsel düşünme becerisi	1	0,03
Yaratıcı düşünme teknikleri	534	15,60	Liderlik	12	0,35
Beyin fırtınası	233	6,81	Proje yönetimi	47	1,37
Yaratıcı drama	15	0,43	Hemşirelik eğitimi	12	0,35
Problem çözme	178	5,20	İletişim becerisi	93	2,72
Yaratıcı düşünme	537	15,71	Dramatik yazarlık eğitimi	1	0,03
Motivasyon	42	1,22	Oyun yazarlığı	1	0,03
Fen öğretimi	24	0,72	SCAMPER	6	0,17
Sosyal Bilgiler	52	1,52	Altı şapkalı düşünme tekniği	25	0,73
Yaratıcılık	520	15,21	Özel yetenek	2	0,06
Sinektik teknik	4	0,11	Yetenek eğitimi	2	0,06
İnovasyon	9	0,26	Görsel sanatlar	111	3,24
Tasarım	74	2,16	Okul öncesi	180	5,26
Sanat eğitimi	17	0,49	Öğrenci başarısı	35	1,02
Grafik tasarımı	8	0,23	Yapılandırmacı yaklaşım	21	0,61
Görsel okuma	3	0,08	Torrance	271	51
Görsel sunu becerisi	1	0,03	Türkçe eğitimi	222	6,49
Bilişsel yeterlilik	3	0,09	Sınıf öğretmenliği	32	0,93
Tarih öğretimi	41	1,19	Matematik	140	4,09
Tarihsel düşünme becerileri	1	0,03	Steam	16	0,46
Resim öğretmenliği	25	0,73	Aktif öğrenme	122	3,56

Tablo 4’te son yirmi yılda yaratıcı düşünme üzerine yapılandırılan tezlerde öne çıkan kavramlar incelenmiştir. Lisansüstü tezler incelendiğinde yaratıcı düşünme, Torrance ve yaratıcı düşünme teknikleri kavramlarının oldukça yüksek bir yüzdeye sahip olduğu anlaşılmaktadır. Eğitim öğretim, problem çözme, tasarım, görsel sanatlar, aktif öğretim, yapılandırmacı yaklaşım, proje yönetimi, liderlik

kavramlarının lisansüstü tezlerde incelendiği görülmektedir. Ayrıca Türkçe, tarih, coğrafya, görsel okuma, fen öğretimi kavramlarının da alanyazında önemli yere sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bunlarla beraber hemşirelik gibi özgün bir alanda yapılan çalışmalar da dikkat çekicidir. Bilişsel yeterlik, mesleki yeterlik, öğrenci başarısı, yetenek eğitimi, iletişim becerisi gibi beceri odaklı çalışmaların da yapıldığı görülmektedir.

Tartışma ve Sonuç

Bu araştırmanın amacı ulusal alanyazında yaratıcı düşünme temelli lisansüstü tez çalışmalarının eğilimini belirlemektir. Belirlenen değişkenlere göre 2002-2023 yılların arasında yapılan 404 yüksek lisans, 133 doktora tezi incelenmiştir. Tezler alan, konu, yıl, öne çıkan kavramlar ve çalışmalarda kullanılan tekniklere göre analiz edilmiştir. Alanyazın incelendiğinde yaratıcı düşünmenin problemleri tespit etmeye ve bu tespitlere çözüm üretmeye odaklandığı görülmektedir. Yeniliğin araştırıldığı, özgün fikirlerin sunulduğu çalışmaların farklı disiplinlerde araştırma konusu olduğu görülmektedir (Yenilmez ve Yolcu, 2007). Eğitim sistemimizin amacı disiplinlerin öğretimi ile birlikte düşünce becerilerini de geliştirmektir. Türkiye’de 2004-2005 yılları arasında pilot bölgelerde uygulanan yapılandırmacı yaklaşımın 2005 programıyla eğitim sistemimize girdiği bilinmektedir. Yapılandırmacı yaklaşım, öğreneni eğitimin merkezine almayı ve zihinsel becerilerini üst düzeyde geliştirmeyi hedeflemektedir (MEB,2005).

Araştırmanın birinci alt probleminde yaratıcı düşünme temelli lisansüstü çalışmalar araştırma konularına göre incelenmiştir. Bu konular; eğitim öğretim, mimarlık, güzel sanatlar, ekonomi, işletme, psikoloji, İngiliz dili ve edebiyatı, dilbilim, mühendislik, sosyal hizmetler ve tıp olarak belirlenmiştir. İncelenen konular arasında çalışmaların eğitim ve öğretim üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Eğitim ve öğretim üzerine gerçekleştirilen 437 lisansüstü çalışma bulunmaktadır. Bu durum yaratıcı düşünme becerisine eğitim öğretim programlarında önem verildiğini göstermektedir. 2005 yılında değişen öğretim programında yapılandırmacı yaklaşım benimsenerek düşünme becerilerini geliştirmeyi hedefleyen bir program geliştirilmiştir (MEB,2005). Güneş’e göre (2012) yapılandırmacı yaklaşım akıl yürütme ve düşünme becerilerini kalıcı olarak geliştirmeyi hedeflemektedir. Kalıcılığı artırmak için içerik olarak zengin etkinlikler ve teknikler uygulanmaktadır. 2015 ve 2018 MEB programları incelendiğinde düşünme eğitiminin bağımsız bir ders olarak programlara yerleştirildiği görülmektedir. Değişen eğitim programıyla birlikte bu alanda yoğun lisansüstü çalışmalar yapılmıştır. Oğuz ve Demir (2019) eğitim alanında okuryazarlık üzerine lisansüstü çalışmaları inceleyerek 308 çalışmaya ulaşmıştır. Yaratıcı düşünce temelli araştırmaları inceleyen birçok çalışmada benzer sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir (Akyol & Yavuzkurt, 2016, Küçüköğlü & Ozan, 2013; Karadağ, 2009).

Mimarlık ve güzel sanatlar alanında yaratıcı düşünme temelli birçok lisansüstü çalışmanın gerçekleştirildiği görülmektedir. Uzunarslan ve Polatkan (2011) tasarımda yaratıcı düşünme odaklı çalışmalarda hedefin farklı açılardan düşünebilme, dayatılmış fikirlerin dışına çıkma ve diğerlerinden farklı düşünebilme, problemlerin çözümüne farklı yönlerden bakabilme, yeni bir ilişki kurma ya da mevcut fikirler arasındaki ilişkiyi yeniden irdeleme, rahat-çabuk-bağımsız ve akıcı fikir üretme, bunu tasarıma aktarabilme olduğunu belirterek yaratıcı düşünme eğitiminin ilk yıllardan itibaren programlarda yer alması gerektiğini savunmaktadır.

Araştırmanın ikinci alt problemi incelendiğinde 2002 yılında itibaren yaratıcılık temelli lisansüstü çalışmaların sayısının giderek çoğaldığı görülmektedir. Bu durum araştırmanın birinci alt probleminde ulaşılan sonuçları desteklemektedir. 2002-2007 yılları arasında 82, 2007-2012 yılları arasında 95, 2012-2017 yılları arasında 202, 2017-2023 yılları arasında 158 lisansüstü çalışma gerçekleştirilmiştir. Eğmir'in (2020) yaratıcı düşünmenin etkisini incelediği araştırmasının verileri de 2007 yılından itibaren yaratıcı düşünme temelli araştırmalarda artış olduğunu göstermektedir. Elde edilen bulgular çalışmaların yüksek lisans tezlerinde yoğunlaştığını göstermektedir. Uysal'ın (2023) yaratıcı drama ve dil eğitimi temelli lisansüstü tezlerin eğilimlerini incelediği çalışmasında 2011 yılından itibaren yaratıcılık temelli çalışmaların sayısında artış olduğu sonucuna ulaşmıştır. Dolmaz ve İlhan (2020) yaratıcılık üzerine eğitim öğretim konulu tezlerin eğilimini incelediği araştırmada en çok çalışmanın 2019 yılında yapıldığı sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuçlar araştırmada elde edilen verileri destekler niteliktedir.

Araştırmanın üçüncü alt problemi lisansüstü tezlerde tercih edilen yaratıcı düşünme tekniklerinin alanlara göre dağılımını belirlemeye yöneliktir. Ulaşılan veriler yüksek lisansta 403, doktora da 100 tezde farklı tekniklerin kullanıldığını göstermektedir. Tekniklerin alanlara göre dağılımına bakıldığında sosyal bilimlerde 179, fen bilimlerinde 66, tıp alanında ise 6 çalışma gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu durum araştırmanın birinci alt probleminde elde edilen bulgularla doğru orantılıdır. Eğitim ve öğretim alanında yapılan çalışmaların büyük kısmı sosyal bilimlerde yer almaktadır. Lisansüstü araştırmalarda en çok "beyin fırtınası" tekniğinin tercih edildiği görülmektedir. Beyin fırtınası 263, yaratıcı problem çözme 74, altı şapkalı düşünme tekniği 25, Scamper tekniği 17 çalışmada kullanılmıştır. Beyin fırtınası bir konuya çözüm getirerek karar vermek ve hayal yoluyla düşünce ve fikir üretmek için kullanılan yaratıcı bir teknik olarak tanımlanmaktadır (Demirel, 1995). Bu teknik Osborn (1957) tarafından, yeni ürünlere yeni isimler ve sloganlar üretme düşüncesiyle ortaya çıkmıştır. Ardından öğretim yöntemi olarak psikoloji ve yazma sanatında uygulanmıştır. Tekniğin tanımı ve hedefi düşünüldüğünde birçok alanda kullanılabilir esnek bir teknik olduğu düşünülebilir. Bu nedenle kullanım alanının geniş olduğu söylenebilir. Saracaloğlu vd.'nin (2014) yapmış olduğu çalışma da benzer sonuçları ortaya koymaktadır.

"TRİZ" tekniğini temel alan 12 çalışmanın mühendislik alanında kullanılması dikkat çekicidir (Küçük, 2003; Parlakoğlu, 2004; Ulutaş, 2022; Yıldız, 2004; Tükenmez, 2018; Canbulat ve Demirtaş, 2022). Yaratıcı zıt düşünme, sinektik, morfolojik sentez tekniklerinin kullanım oranı oldukça düşüktür. Nitelik listeleme tekniğinin ise daha önce tercih edilmemiş olduğu görülmektedir. Farklı alan ve konulara uyarlamak zor olduğu için bu tekniklerin tercih edilmediği düşünülebilir. Yapılan analizler özgün alanlarda tercih edilen tekniklerin kullanım sıklığının az olduğunu göstermektedir.

Araştırmanın dördüncü alt probleminde lisansüstü tezlerde öne çıkan kavramlar araştırılmıştır. İncelenen lisansüstü çalışmalarda çalışmanın gerçekleştirildiği alan ve konulara ilişkin kavramların öne çıktığı söylenebilir. Yaratıcı düşünme, yaratıcı düşünme teknikleri, Torrance, eğitim öğretim, problem çözme, tasarım, görsel sanatlar, aktif öğretim, yapılandırmacı yaklaşım, proje yönetimi, liderlik, Türkçe, tarih, coğrafya, görsel okuma, fen öğretimi; bilişsel yeterlik, mesleki yeterlik, öğrenci başarısı, yetenek eğitimi, iletişim becerisi gibi becerilerinde öne çıktığı görülmektedir.

Yapılandırmacı yaklaşım ve 21. yüzyıl becerileri eğitim sistemlerinde farklı kavramların öne çıkmasına neden olmuştur. Çalışmaların eğitim ve öğretim alanına yoğunlaştığı görülmektedir. Yaratıcı düşünmenin geliştirilebilir bir beceri olduğu kabul edilmiş ve bu yeni bakış açısıyla alanyazında yeni kavramlara odaklanılmıştır. Türkçe, tarih, fen, coğrafya gibi eğitim alanlarının dışında hemşirelik, mühendislik, tasarım, inovasyon, steam gibi kavramların önce çıktığı görülmektedir.

Sayfa | 1387

Sonuç olarak 2002 yılında itibaren yaratıcı düşünme temelli yapılan lisansüstü çalışmaların sayısında günümüze yaklaştıkça artış olduğu görülmektedir. Bu artış en çok sosyal bilimler alanında ve özellikle eğitim ve öğretim konulu çalışmalarda kendini göstermektedir. Yapılandırmacı yaklaşımla beraber eğitim sistemimize giren üst düzey düşünme becerilerinin çok sayıda çalışmada araştırma konusu olduğu görülmektedir. Ayrıca 21. yüzyıl becerilerini konu alan çalışmalarda yaratıcı düşünme becerisinin nasıl geliştirebileceği tartışma konusu olmuş ve bu beceriyi geliştirmek için farklı teknikler kullanılmıştır. Kullanılan tekniklerde en bilinen ve en çok tercih edilen tekniğin beyin fırtınası olduğu görülmektedir. Beyin fırtınası tekniğinin farklı alanlara uyarlanabilir olmasının ve uygulamada hem öğreticiye hem öğrenene kolaylık sağlamanın tercih nedeni olduğu düşünülebilir. Alanlara göre incelendiğinde ise kimi tekniklerin sadece tek bir alanda kullanıldığı görülmektedir. Buna örnek olarak TRİZ yöntemi gösterilebilir. TRİZ yönteminin mühendislik alanına özgü bir yaratıcı düşünme tekniği olduğu bilinmektedir (Kapucu, S., & Yıldırım, N.2007). Ayrıca “yaratıcı zıt düşünme” tekniği ile yapılandırılan 5 yüksek lisans tezinin yalnızca fen eğitiminde tercih edilmesi dikkat çekicidir. Morfolojik sentez tekniği de yalnızca sosyal bilimler alanında tercih edilmiş, nitelik listeleme tekniği ise hiçbir alanda tercih edilmemiştir.

Öneriler

Ulaşılan veriler günümüze yaklaştıkça yaratıcı düşünme temelli araştırmalarda artış olduğunu ve farklı alanlara yayıldığını gösterse de kullanılan tekniklerin belirli alanlarla sınırlandırılmış olduğu görülmektedir. Lisansüstü çalışmalarda tercih edilen teknikler öğretici ve öğrenen için uygulamada kolaylık sağlayan tekniklerdir. Çalışmadan elde edilen veriler ve sonuçlardan hareketle birtakım öneriler geliştirilmiştir. Bu öneriler şu şekilde sıralanabilir:

1. Yaratıcılığı geliştirmek, Türk Milli Eğitim programının temel amaçlardan biridir. Bu nedenle farklı bilim alanlarında yaratıcılığı geliştirmeye yönelik çalışmaların yapılması önerilebilir.
2. Belirli alanlara özgü teknikler diğer alanlara uyarlanabilir. Bu uyarlama yeni tekniklerin ortaya çıkmasını sağlayabilir.
3. Yaratıcı düşünme becerisi temelli uluslararası çalışmalar incelenerek ulusal alanyazındaki uygulamalarla karşılaştırmalı olarak incelenebilir.

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2023), 14 (2), 1374-1389.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2023), 14 (2), 1374-1389.
Araştırma Makalesi / Research Paper

Kaynakça

Akyol, B. & Yavuzkurt, T. (2016). Türkiye’de lisansüstü tezlerde eğitim denetimi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 5(2), 908-926. <https://doi.org/10.7884/teke.631>.

Ausubel, D. P. (1964). "Some psychological and educational limitations of learning by discovery." *The arithmetic teacher*, 11(5),290-302.

Büyüköztürk, Ş., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. ve Kılıç, E. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi.

Canbulut, F., & Demirtaş, B. (2022). Application of triz inventive principles to innovate the multi-tool drill machine Çok takımlı matkap tezgâhını yenilemek için triz yaratıcı ilkelerin uygulanması. *Journal of the Faculty of Engineering and Architecture of Gazi University*, 37(1).

Demirel, Ö. (1995). *Genel Öğretim Yöntemleri*. Usem Yayınları.

Dolmaz, M. & İlhan, G. O. (2020). Trends of graduate theses with the subject of education and training conducted on creativity. *World Journal of Education*, 10(5), 61-79.

Eğmir, E., Keskin, A., & Pektaş, F. (2020). Yaratıcı düşünme uygulamalarının etkisinin incelendiği lisansüstü tezlerin analizi. *Language Teaching and Educational Research (LATER)*, 3(1), 116-135.

Falkingham, L. T. & Reeves, R. (1998). Context analysis a technique for analysing research in a field, applied to literature on the management of R and D at the section level. *Scientometrics*, 42(2), 97- 120.

Guilford, J. P. (1968). *Intelligence, creativity, and their educational implications*. RR Knapp.

Gibson, C. (2005). *Sound tracks: Popular music, identity and place. London: a ciber briefing paper*. University College.

Guzzo, R.A., Jackson, S. E., ve Katzell R.A. (1987). Meta-Analysis Analysis. *Research in organizational behavior*, (9), 407-442.

Güneş, F. (2012). Öğrencilerin düşünme becerilerini geliştirme. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (32), 127-146.

Kapucu, S., & Yıldırım, N. (2007). Mühendislik öğrencilerine TRIZ ile yenilikçi problem çözme tekniklerinin öğretilmesi. *Mühendis ve Makina*, 48(572), 23-27.

Karadağ, E. (2009). Eğitim bilimleri alanında yapılmış doktora tezlerinin tematik açıdan incelemesi. *Journal of Kirsehir Education Faculty*, 10(3), 75-87.

Küçük, O. (2003). *Yenilikçi yaratıcı problem çözme yaklaşımı (TRIZ) üzerine bir yazılım hazırlanması* (Master's thesis, Uludağ Üniversitesi).

Küçüköğlü, A. & Ozan, C. (2013). Sınıf öğretmenliği alanındaki lisansüstü tezlere yönelik bir içerik analizi. *International Journal of Eurasia Social Sciences*, 2013(12), 27-47

Lowenfeld, V.(1947). *Creative and mental growth*, New York: Macmillan.

Öz, K. ve Türkel, A. (2023). Yaratıcı düşünme temelli lisansüstü tezlerin eğilimleri. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 14(2), 1374-1389.

DOI. 10.51460/baebd.1381381

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2023), 14 (2), 1374-1389.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2023), 14 (2), 1374-1389.
Araştırma Makalesi / Research Paper

Malaguzzi, L. (1993). History, ideas, and basic philosophy: an interview with Lella Gandini. In C. Edwards, L. Gandini ve G. Forman (Eds.), *The Hundred Languages of Children: The Reggio Emilia Approach-Advanced Reflections*. Greenwich, CT: Ablex Publishing.

MEB (2006). *İlköğretim Türkçe dersi (6, 7, 8. Sınıflar) öğretim programı*. MEB.

MEB (2015). *Ortaokul Türkçe dersi öğretim programı ve kılavuzu (6-8. Sınıflar)*.

MEB (2015). *İlköğretim Türkçe dersi (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar) öğretim programı*. Devlet Kitapları Müdürlüğü Basım Evi.

Oğuz Haçat, S. & Demir, F. B. (2018). Sosyal bilgiler eğitimi üzerine yapılan doktora tezlerinin değerlendirilmesi (2002-2018). *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 6(15), 948-973.

Osborn, A. F. (1957). *Applied imagination: Priciple and procedures of creative problem-solving*. Charles Scribner's Sons.

Özyaprak, M. (2016). Yaratıcı düşünme eğitimi: SCAMPER örneği. *Üstün Zekâlılar Eğitimi ve Yaratıcılık Dergisi*, 3(1), 67 -81.

Parlakoğlu, F. (2004). *Yenilikçi yaratıcı problem çözme tekniğinin montaj için tasarım alanına uygulanması* (Master's thesis, Uludağ Üniversitesi).

Rhodes, M. (1961). An analysis of creativity. *The Phi Delta Kappan*, 42, 7, 305-310.

Saracaloğlu, S., Gündoğdu, K., Altın, M., Aksu, N., Kozağaç & Koç, Z. (2014). Yaratıcı düşünme becerisi konusunda 2000 yılı ve sonrasında yayımlanmış makalelerin incelenmesi, *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(2), 62-74.

Torrance, E., P. (1968). *Torrance tests of creative thinking*. Personnel Press, Incorporated.

Tükenmez, A. (2018). *Yaratıcı problem çözme tekniği (TRIZ) ile karton ambalajlardaki yırtılma probleminin iyileştirilmesi*, Amasya Üniversitesi, yüksek lisans rezi.

Ulutaş, H. (2022). Triz metodu ile kaynak makinası kullanım kolaylığı= Welding machine easy of use with triz methoud. Sakarya Üniversitesi, yüksek lisans tezi.

Uysal, B. (2023). Yaratıcı drama ve dil eğitimi temelli lisans üstü tezlerin eğilimleri. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 11(2).

Uzunarslan, Ş. ve Polatkan, I. (2011). İç mimari tasarım eğitiminde yaratıcılık etkinlikleri. *1. Sanat ve Tasarım Eğitimi Sempozyumu*, Başkent Üniversitesi.

Yenilmez, K., & Yolcu, B. (2007). Öğretmen davranışlarının yaratıcı düşünme becerilerinin gelişimine katkısı. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 18, 95-105.

Yıldırım, A.& Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*, (5. Baskı). Seçkin Yayıncılık.

Yıldız, E. (2004). *Yaratıcı problem çözme teorisi ve uygulamaları*. İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, doktora tezi.